

СТИМУЛЮВАННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОГО ДОСВІДУ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті уточнено сутність феномена методико-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі фортеп'яної підготовки. Стимулювання самоорганізації методичного досвіду в майбутніх учителів представлено як педагогічну умову. Уточнено смисл ключових понять, що входять до наукового вислову «стимулювання самоорганізації методичного досвіду». Показано методи та спеціальні педагогічні дії, що забезпечують реалізацію зазначеної педагогічної умови.

Ключові слова: стимулювання, самоорганізації, методичний досвід, методично спрямована самореалізація, майбутні вчителі музики.

Методичний досвід учителя музики – це домінуючий складник його професійно-педагогічної компетентності. Натомість кожний вид музично-виконавської діяльності студента-музиканта зумовлює багатоплановість методичного досвіду. Так, наприклад, стосовно фортеп'яної підготовки майбутніх учителів музики спостерігається певні суперечності: між тим, що фортеп'яно широко застосовується в педагогічній практиці вчителя музики, навіть під час його самопідготовки, та тим фактом, що спеціальні методики музичного виконавства не є предметом фахового навчання; між високим попитом щодо набуття методичного досвіду гри на фортеп'яно, що передбачає певний час для набуття знань, умінь, навичок, здатності реалізуватись як кваліфікований викладач фортеп'яно та відсутністю нормативних організаційних можливостей набуття такого досвіду.

Свого часу, студенти, які навчалися на базі молодшого спеціаліста, мали можливість отримувати додаткову спеціалізацію з викладання вокалу, фортеп'яно тощо, у межах чого вони опановували й методику навчання гри та співу. Нажаль, така можливість сьогодні надається лише в магістратурі. Між тим, оволодіння різноманітними формами музикування не можливе без компетентності в галузі методики музичного виконавства.

Вирішення проблеми, що постала можливе за рахунок стимулювання самостійної методичної підготовки студентів-музикантів, у нашому дослідженні, піаністів. Самостійна методична підготовка під час навчання гри на фортеп'яно сприяє накопиченню відповідного методичного досвіду. Між тим, враховуючи відсутність спеціальної дисципліни методичного виконавського змісту, ефективним ресурсом набуття такого досвіду є самоорганізація студентів.

У науковій літературі стосовно фортеп'яної підготовки майбутніх учителів музики досліджуються як особливі фахові якості студента-піаніста, так й окремі фортеп'яно-виконавські вміння та властивості. До першої групи можна віднести дослідження музично-виконавської культури майбутніх учителів музики, зокрема фортеп'яної (Н. Згурська, Лінь Хуацін, А. Міхалюк); художньо-виконавської майстерності

(Чжан Сянюн), художньо-образна пам'ять студента-піаніста (Інь Юань); виконавська техніка (Ван Бін), мистецька компетентність (Ши Цзюнь-бо); концертмейстерська підготовка майбутніх учителів музики (М. Моїсеєва, Фу Сяоцзін). До другої групи належать дослідження, що стосуються окремих умінь. Так, наприклад, В. Крицький досліджує формування умінь художньої інтерпретації творів, Лу Чен – артикуляційні вміння майбутніх учителів у процесі навчання гри на фортеп'яно, Вей Сімін – темпо-ритмічні вміння, І.Денісюк, МенМен – музично-імпрровізаційні вміння, Мінь Шаовей – рефлексивні вміння та ін.

Окремі дослідження стосуються методичної компетентності майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортеп'яно. Найбільш дотичними до проблеми дослідження є дисертації Ван Юе, що стосується проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортеп'яно; дослідження методичної компетентності Н. Цюлюпи в підготовці студентів музичних училищ.

Звертаємо увагу також на дослідження мистецтвознавців, що стають методологічним ґрунтом для фортеп'яної педагогіки. Так, слухними для дослідження є дисертації Ю. Некрасова стосовно комплексного підходу у фортеп'яній підготовці студентів, О. Потоцької, стосовно стильової типології фортеп'яно-виконавської інтерпретації та ін.

Розглядаючи аспекти актуальних досліджень із зазначеної проблеми, звертаємо увагу на те, що питання фортеп'яної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва як цілісної системи, не стало предметом окремого наукового дослідження. Це пояснюється тим, що організація освітнього процесу як системи є в нормовану практику, зумовлену планами, програмами, рішеннями кафедр тощо. Отже, інновацій потребує деяка конкретика в методиках формування певних умінь та якостей. Йдеться також і про певні педагогічні умови, що забезпечують їх формування.

Оскільки дослідження присвячено проблемі методико-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортеп'яно, виникає питання розкриття

педагогічних умов формування самореалізації такого типу.

Мета статті – розкрити зміст педагогічної умови – стимулювання самоорганізації методичного досвіду майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в підготовці бакалаврів існує блок «Інструментально-виконавська підготовка», до якої входить: «Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент» (для не піаністів), «Концертмейстерський клас», що відноситься до інструменталістів різного класу, зокрема, й піаністів. До освітньої програми підготовки магістрів включено блок «Виконавсько-методична підготовка». До нього включено «Курс виконавської майстерності», «Ансамблеве музикування», «Теорія і методика викладання музичних дисциплін у вищій школі» (зокрема, за фахом фортепіано); «Історія виконавства», а також спецкурс «Методика навчання початківців» (зокрема, навчання гри на фортепіано). Представлена система запроваджена на факультеті музичної та хореографічної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

Зміни цієї системи можливі лише за рішенням відповідної кафедри, методичної ради факультету. Така практика є типовою не лише для українських ЗВО, але й для Китаю.

Між тим, існують умови й для експериментальних досліджень. Зокрема, в умовах створеної лабораторії «Інновації мистецької освіти» було запроваджено низку експериментальних заходів: спецпрактикумів, різноманітних проєктів, зокрема, й спецкурсу «Методика навчання початківців», які присвячені процесу набуття студентами-піаністами методичного досвіду з викладання гри на фортепіано. Його введено саме тому, що в освітній програмі для бакалаврів відсутня дисципліна, що цілеспрямовано забезпечує набуття методичного досвіду стосовно викладання гри на фортепіано. В межах лабораторії ця дисципліна пропонувалася бакалаврам, оскільки багато студентів, особливо з Китаю, висловлювали бажання отримати знання та навички викладання фортепіано учням-початківцям. Сам цей сегмент методики є для них цікавим.

Дослідницькі можливості лабораторії дозволили запровадити педагогічну умову – стимулювання самоорганізації методичного досвіду в майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки.

– З метою презентації зазначеної умови, розглянемо ключові її вербальні атрибути. По-перше, уточнимо поняття «стимулювання» у його педагогічному контексті. Стимулювання (від лат. *stimulo* – збуджую, захочую) – означає спонукати до дії, давати поштовх, захочувати [2]. Певним чином стимулювання здійснюється за допомогою педагогічної вимоги, або нормативних умов щодо отримання атестації, складання модулю тощо. Але йдеться про підготовку вчителя музики, котрий має ще опанувати методику

викладання гри на фортепіано. У переліку фахових компетентностей може бути відсутня музично-інструментальна методична компетентність як обов'язкова, проте практика освітнього процесу та подальшої фахової діяльності свідчить про необхідність володіння такою компетентністю з таких причин:

- підвищення вимог до якісної самостійної роботи;
- поступове збільшення кредитного часу, що відводиться на неї;
- включення до атестаційних вимог питань та завдань, що вивчаються та опановуються самостійно;
- наявність педагогічно-виробничих ситуацій, у межах яких студент приймає рішення та готується без допомоги викладача (підготовка музично-ілюстративного матеріалу, акомпанементу, добору на слух тощо);
- можливість викладання гри на фортепіано за умов неформальної та інформальної освіти.

Отже, формування мотивації щодо набуття методичної компетентності не стає складним завданням, оскільки вона виникає під впливом вимог освітнього процесу та перспектив фахової самореалізації через викладання гри на фортепіано.

Наступним поняттям, яке потребує уточнення, є поняття «самоорганізація». У когнітивній психології самоорганізація відноситься до інтелектуальних процесів. Так, наприклад М. Холодна пише, що інтелекту властива особлива структурно-інтегративна організація, до якої входять елементи, компоненти, зв'язки, що існують між ними, певні системні властивості, що зумовлюють цілісність інтелекту тощо [5]. Дослідниця вказує на такі атрибути інтелекту, які зумовлюють і процеси його активності, організованості в певний спосіб; серед таких атрибутів дослідниця визначає такі: багатомірність, нелінійна динаміка, *самоорганізація (курсів Л.С.)*, суб'єктність, контекстуальність, унікальність, гетерогенність, мобільність.

Самоорганізація може розглядатися як феномен дії складних систем, що самоорганізуються. Це розглядається в контексте управління та менеджменту, оскільки ці науки досліджують саме процеси управління. Т. Терещенко [4] уточнює, що самоорганізація відноситься насамперед до дії та функцій системи, передбачає природну зміну стану параметрів системи. Вона розглядається як спонтанне виникнення процесів, спрямованих на усунення диспропорцій, введення нових елементів до організації або ліквідацію застарілих [4]. Якщо взяти за основу розуміння самоорганізації як процесу, у ході якого «...створюється, відтворюється чи вдосконалюється організація складної динамічної системи [4]», то, розуміючи освітній процес як систему не важко уявити специфіку її самоорганізації. Так, для майбутніх учителів музики освітня система, що може підпорядковуватися принципам самоорганізації, передбачає спонтанний вплив творчих процесів, які зрушують традиційну організацію системи, створюючи в ній нові конструкції, новоутворення, сполучення: від відходу від рудиментів, усталених

елементів системи до пошуку нових форм, форматів, самореалізацій особистості, що й дозволяють гнучкі системи.

Таким чином, можна розглядати самоорганізацію як внутрішній потенціал управлінських систем, а можна як організацію внутрішнього ресурсу особистості, що дозволяє реалізуватися в багатьох різновидах музично-педагогічної діяльності, в тому числі, й методичної.

Останній конструкт сформульованої педагогічної умови – методичний досвід. Згодні з О. С. Ребровою, стосовно того, що категорія «досвід» завжди є актуальною, оскільки показує динаміку зміни знань, умінь, здатності діяти в певних умовах, що набуває нового значення у кожному наступному етапі розвитку суспільства, поєднує його минуле, сучасне й майбутнє [3, с. 178]).

Слід нагадати, що досвід походить від англ. *experience* та є категорією, що розглядається багатьма науками: філософією, психологією, педагогікою, прагматологією. Тривалий час ця категорія вважалася актуальною лише до сфери духовних, розумових практик (свідомості, мислення, розуму, пізнання тощо). На це вказують і доробки Гегеля, Канта, Дж. Локка. Мислителі говорять також про почуття у контексті досвіду. Зокрема, Дж. Локк убачав шлях набуття досвіду від почуттів, емоцій, які дають поштовх ідеї до її розуміння та збереження в пам'яті [1, с. 102].

Але згодом, контекст практики чітко став домінувати в інтерпретаціях досвіду. О. Реброва уточнює, що досвід, як вид безпосереднього практичного пізнання світу людьми в процесі засвоєння довкілля, має суто індивідуальним, з глибоко особистісним характером. Знання про світ у досвіді акумулюються у формах предметного, конкретно-ситуаційного мислення: оволодіння практичними навичками, запам'ятовування конкретних картин світу, предметних зв'язків, рухових операцій, їх характеру, способу виконання, послідовності тощо. Отже, головний механізм набуття досвіду – знання та їх практичне застосування [3, с. 178].

Переходячи у педагогічну площину, зокрема до проблеми методико-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано, зауважимо на багато аспектності досвіду та його наповненості різноманітними художньо-фаховими конструктами: музична перцепція; художні образи-стереотипи, що зумовлюють інтерпретацію творів; художньо-сміслові уявлення; музично-виконавські дії, навички, вміння; володіння методикою досягнення власної виконавської майстерності; наявність знань та орієнтація в методах опрацювання певних фактурних, формоутворювальних, інтонаційних тощо, виконавських комплексів. Орієнтація в них потребує не лише знань та інтуїтивної спроможності приймати рішення, а й компетентності щодо якісного та адекватного добору методів вирішення проблем, що постають під час роботи над твором та його інтерпретацією.

Отже, досягнення бажаного рівня сформованості методико-спрямованої самореалізації може бути здійснено за умови стимулювання самоорганізації методичного досвіду в майбутніх учителів музики у процесі фортепіанної підготовки. При цьому таку підготовку розуміємо як умотивовану потребу та внутрішню настанову на досягнення методикою викладання гри на фортепіано з метою застосування набутих знань та умінь у самостійній роботі над музичним твором та у викладацькій діяльності як ресурсу, що забезпечить ефективне, оригінальне рішення музично-педагогічних та художньо-образних, інтерпретаційних завдань у процесі викладання гри на фортепіано школярам. Самоорганізацію методичного досвіду розуміємо як найбільш ефективний ресурс набуття методичного досвіду, як інтегровану фахову якість, що є необхідною та затребуваною під час навчання та в подальшій роботі. Вона дозволяє «навчати самого себе» та через це досягати бажаного успіху в освітньому процесі та в педагогічній діяльності після навчання.

Під час запровадження зазначеної умови застосовували такі методи:

- акцентуації методичного потенціалу кожного заняття в системі фортепіанної підготовки;
- стимулювання студентів до виокремлення та усвідомлення методичного сегменту занять із фортепіано, його рефлексія, запам'ятовування пропонованих методів відповідно до поставлених завдань;
- опрацювання пропонованих методів під час домашньої роботи;
- самостійна екстраполяція опрацьованих методів та прийомів на інший музично-виконавський матеріал.

Для реалізації зазначеної умови необхідно здійснення таких дій:

- сформулювати педагогічні вимоги щодо виконавського процесу;
- забезпечити чітке уявлення студента про виконавську проблему та сутність методу, який забезпечує її заняття;
- пропонувати елемент тренування під час занять щодо запровадженого методу;
- стимулювати мотивацію студента до засвоєння методичного супроводу процесу навчання гри на фортепіано;
- організувати зворотний зв'язок: розширити систему фортепіанної підготовки шляхом активізації методичної вправності самого студента, перевірки її рівня.

Пропонована умова не може забезпечити повністю сформованість методико-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки. У подальшому слід визначити сутність педагогічних умов щодо застосування та методичного ресурсу самої фортепіанної літератури, а також екстраполяції методичної спадщини фортепіанної педагогіки у процес самопідготовки студентів-піаністів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении [Электронный ресурс] / Дж. Локк // Сочинения в 3-х т. // Философское наследие. – М.: Мысль, 1985.– Т. 1. – 621 с. – С. 78–582. – Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000468/index.sht>.
2. Мойсеюк Н. Педагогіка [Электронный ресурс] / Н. Мойсеюк. – Режим доступа: <http://pidruchniki.com/12570107/pedagogika/pedagogika>.
3. Реброва О. Є. Теоретичне дослідження художньо-ментального досвіду в проекції педагогіки мистецтва: [монографія] / О. Є. Реброва. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – 295 с.
4. Терещенко Т. Теорія організації [Електронний ресурс] / Т. Терещенко. – Режим доступа: http://pidruchniki.com/83604/menedzhment/teoriya_organizatsiyi.
5. Холодная М. А. Структурно-интегративная методология в исследовании интеллекта [Электронный ресурс] / М. А. Холодная // Психологические исследования. – Режим доступа: <http://psystudy.ru/index.php/componen>.

REFERENCES:

1. Locke, John (1985). Opyit o chelovecheskom razumenii [An Essay Concerning Human Understanding]. *Filosofskoe nasledie – Philosophical heritage. (Vols. 1)*, 78–582. M.: Myisl. Retrieved from <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000468/index.sht> [in Russian].
2. Moiseiuk, N. *Pedahohika [Pedagogy]*. Retrieved from <http://pidruchniki.com/12570107/pedagogika/pedagogika> [in Ukrainian].
3. Rebrova, O. Ye. (2013). *Teoretychne doslidzhennia khudozhno-mentalnoho dosvidu v proektsii pedahohiky mystetstva [Theoretical study of artistic and mental experience in the projection of Pedagogy of Art]*. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
4. Tereshchenko, T. *Teoriia orhanizatsii [Theory of organization]*. Retrieved from http://pidruchniki.com/83604/menedzhment/teoriya_organizatsiyi [in Ukrainian].
5. Holodnaya, M. A. *Strukturno-integrativnaya metodologiya v issledovanii intellekta [Structurally-integrative methodology in research]*. Retrieved from <http://psystudy.ru/index.php/componen> [in Russian].

Лю Сянь,

аспирант Государственного учреждения

«Южноукраинский национальный

педагогический университет имени К.Д. Ушинского»,

ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

СТИМУЛИРОВАНИЕ САМООРГАНИЗАЦИИ МЕТОДИЧЕСКОГО ОПЫТА У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ В ПРОЦЕССЕ ФОРТЕПИАННОЙ ПОДГОТОВКИ

Методический опыт учителя музыки – это доминантная составляющая его профессионально-педагогической компетентности. Методический опыт по преподаванию игры на фортепиано требует специальных педагогических условий, активизирующих самостоятельную методическую подготовку студентов. Учитывая тот факт, что в подготовке бакалавров музыкального искусства, будущих учителей музыки отсутствует специальная дисциплина методического исполнительного содержания, эффективным ресурсом приобретения такого опыта является методическая самоорганизация студентов. В образовательной программе для бакалавров отсутствует дисциплина, целенаправленно обеспечивающая приобретение методического опыта по преподаванию игры на фортепиано. В статье уточняются ключевые понятия исследования. Так, например, самоорганизация представлена, с одной стороны, как внутренний потенциал управленческих систем, а с другой, как организация внутреннего ресурса личности, позволяющая реализоваться во многих разновидностях музыкально-педагогической деятельности, в том числе и методической.

Методически направленная самореализация в фортепианной подготовке понимается как мотивированная потребность и внутренняя установка на постижение методики преподавания игры на фортепиано. При этом целью становится применение полученных знаний и умений в самостоятельной работе над музыкальным произведением и в преподавательской деятельности как ресурса, который обеспечит эффективное, оригинальное решение музыкально-педагогических и художественно-образных, интерпретационных задач в процессе преподавания игры на фортепиано школьникам.

Самоорганизация методического опыта понимается как наиболее эффективный ресурс, интегрированное профессиональное качество, которое является необходимым и востребованным во время обучения и в дальнейшей работе. В рамках внедрения указанного педагогического условия применяются такие методы, как: акцентуация методического потенциала каждого занятия по фортепианной подготовке; стимулирование студентов на внимательное отношение к методическому сегменту занятий, на запоминание предлагаемых методов в их соответствии поставленным задачам; самостоятельная проработка предлагаемых методов во время домашней работы; экстраполяция методов и приемов на другой музыкально-исполнительский материал.

Стимулювання самоорганізації та методичного досвіду у майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки як педагогічне умово передбачає реалізацію наступних дій: сформулювати педагогічні вимоги до виконавського процесу; забезпечити чітке представлення студентами виконавських проблем та цілеспрямованих методів їх вирішення; розробити алгоритм тренувальних дій впродовж занять з метою опрацювання необхідних методів; стимулювати мотивацію студентів до засвоєння методичного супроводження процесу навчання гри на фортепіано; організувати зворотний зв'язок: розширити систему фортепіанної підготовки шляхом активізації методичної компетентності самого студента, моніторингу її рівня.

Ключові слова: стимулювання, самоорганізація, методичний досвід, методично-направлена самореалізація, майбутні вчителі музики.

Liu Xuan,

*Post-graduate student at the State institution
"South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky",
26 Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine*

STIMULATION OF SELF-ORGANIZATION OF THE FUTURE MUSIC TEACHERS' METHODOLOGICAL EXPERIENCE WHILE TRAINING THEM IN PIANO MUSIC PERFORMANCE

The methodological experience of the music teacher is the dominant component of his / her professional and pedagogical competence. Methodological experience in teaching the piano music performance requires special pedagogical conditions that activate the students' independent methodical training.

Considering the fact that while training bachelors of the musical art and future music teachers, there is no special discipline having methodical content of performance, an effective resource for acquiring such experience is the methodological self-organization of students. In the educational program targeted to bachelors, there is no discipline that purposefully provides the acquisition of methodological experience in teaching the piano. The key concepts of the study are specified in the article. For example, self-organization is represented, on the one hand, as an internal potential of management systems, and on the other one, – as an organization of an internal resource of an individual, which allows realization of musical and pedagogical activities, including the methodical one, in many varieties. Methodically directed self-realization in the piano training is understood as a motivated need and an internal attitude towards understanding the methodology of teaching the piano music performance. Taking into account the above-mentioned issue, the goal is to apply the acquired knowledge and skills in students' independent work on musical creations and in their teaching activity as a resource which will provide an effective, original solution of musical, pedagogical, artistic-figurative and interpretation-oriented tasks in the process of teaching piano playing to schoolchildren.

Self-organization of methodological experience is understood as the most effective resource, integrated professional quality which is necessary and in demand both during their training period and in further work. Within the framework of the introduction of this pedagogical condition, these methods are used: the accentuation of the methodological potential of each lesson on piano training; stimulation of students to a mindful attitude to the methodical segment of classes, to memorization of the proposed methods in accordance with the set tasks; self-guided processing of the proposed methods during homework; extrapolation of methods and techniques to other musical and performance-targeted material.

Stimulation of the future music teachers' self-organization and methodological experience in the process of piano training, as a pedagogical condition, presupposes the implementation of the following actions: to formulate pedagogical requirements related to the performing process; to ensure students' clear ideas concerning the problems in performing and expedient methods for their solution; to develop an algorithm for training activities in class in order to master the necessary methods; to stimulate the students' motivation to master the methodological support of the learning process dealing with the piano playing; to organize feed-back communication; to expand the system of the piano training by activating the methodological competence of the student himself / herself, monitoring its level.

Key words: stimulation, self-organization, methodological experience, methodically directed self-realization, future teachers of music.

Подано до редакції: 03.01.2018 р.

Рекомендовано до друку: 15.01.2018 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Бозуш